

Nové požadavky unie na kontrolu

Evropská komise v doplňujícím nařízení Komise č. 392/ 2013 prosazuje zkvalitnění kontroly ekologického zemědělství. Mimo jiné požaduje, aby se pro zabránění případným podvodům ve vyšší míře odebíraly vzorky během celého procesu ekologické produkce a prováděly analýzy na prokazování případného používání nepovolených látek. Komise však nestanovila žádnou metodiku pro interpretaci nálezů. Proto realizoval Bioinstitut o. p. s. Olomouc ve spolupráci s Ústředním kontrolním a zkušebním ústavem zemědělským, Brno (ÚKZÚZ) a výzkumným ústavem FiBL projekt Vývoj metodiky pro využívání a hodnocení analýz pesticidů v kontrole ekologického zemědělství v České republice (odběr vzorků, evaluace a interpretace), s jehož obsahem vás zde chceme seznámit. Celá metodika je ke stažení na www.bioinstitut.cz.

Ekologické zemědělství (EZ) je již pevnou součástí společné zemědělské politiky EU (SZP). Jeho dynamický rozvoj, zejména v nových členských zemích EU, byl způsoben hlavně podpůrnými programy druhého pilíře SZP. Zde bude také po roce

dům, které byly také několikrát v unii medializovány.

Chybí metody a jejich interpretace

Také problematika nálezů reziduí nepovolených pesticidů v biopotravinách se stala nově velmi

republiky, která by se mohla stát součástí diskuse o společné interpretaci nálezů zbytků nepovolených látek v EZ i na úrovni Evropské unie.

Dosavadní analýzy jsou zaměřeny pouze na potraviny

Ve spolupráci s FiBL Frick jsme provedli rešerši dosavadních přístupů kontroly reziduí (zejména pesticidů) v EZ v celé EU a konstatovali jsme, že jsou zaměřeny pouze na odběry vzorků a jejich testování ve finálním produktu, tedy v potravinách. Základem všech metod je směrnice BNN, která se zabývá zjištěnými reziduí pesticidů v biopotravinách od orientační hodnoty 0,01 mg/kg. Teprve, když se v produktu naleznou hladina vyšší, provádějí se opatření, která vedou i k odebrání statutu organické certifikace pro daný bioprodukt. V některých zemích (např. Švýcarsko, Belgie, Itálie a další) tento přístup dále rozpracovali a kromě odebrání certifikace výrobků dohledávají také příčiny kontaminace přímo v zemědělském, případně potravinářském podniku. V žádné zemi jsme však nenalezli jasný metodický přístup k tomu, jak interpretovat nálezy reziduí pesticidů v zemědělském procesu, například při pěstování rostlin (v listech, půdě, tělech plevelných rostlin apod.).

Analýzy na reziduální látky v potravinách jsou důležitou sou-

částí řízení další důkazy, to je odběr vzorků a prokázaná rezidua nepovolených účinných látek nebo jejich metabolitů. A právě zde jsme u podstaty problému. Některé pesticidy se totiž velmi rychle rozkládají a analýzy nemohou postihnout všechny možné případy podvodů. Když již kontrola EZ nalezne v procesu reziduální látku, není jasné, jaká úroveň naměřených hodnot prokazuje záměrné použití nepovolených vstupů, případně, kdy se jedná o tak závažnou kontaminaci, že je ohrožena integrita celé ekologické farmy. Proto ÚKZÚZ ve spolupráci s FiBL navrhl Ministerstvu zemědělství ČR nový metodický přístup.

Návrh metodiky pro Českou republiku

Kontrolu EZ nadále zaměřit na prověření procesů a ne pouze na kontrolu finálního produktu. Tradiční metody kontroly, tedy vizuální, kontrola účetnictví, skladů apod., je nutné kombinovat s odběrem vzorků a jejich analýzami. K tomu jsou v navrhované metodice vypracovány postupy pro rizikovou analýzu i metodika odběru vzorků. Novinkou je návrh metody interpretace pro vyhodnocování nálezů reziduí. Ten spočívá ve využívání orientační hodnoty a kritického limitu naměřených reziduí. Tedy podobný přístup, jaký používá např. BNN nebo Bio Suisse pro potraviny. Princip

(limity) pak můžeme srovnávat případné nálezy nepovolených reziduí v ekologickém zemědělství. Tak vznikne základna pro rozhodovací proces certifikačních orgánů a orgánů, které udělují sankce nebo rozhodují o odebrání dotací.

vat i důkazy získané tradiční (vizuální) metodou.

Metodika pro interpretaci reziduí v listech, půdě a ostatním materiálu zemědělského původu je naléhavě zapotřebí, protože kontrola EZ spotřebitelům a daňovým poplatníkům primár-

Biozelenina je deklarována jako zelenina vypěstovaná bez použití pesticidů
Foto archiv autora

2013 nadále EZ podporováno jako samostatné opatření. Také evropské a národní osvětové programy na podporu prodeje biopotravin napomáhají snížení závislosti na dotacích a přenesení vyšších nákladů ekologického farmáře na spotřebitele. Jak dotace, tak prodej biopotravin potřebují účinný a důvěryhodný kontrolní systém. Na tom je ekologické zemědělství založeno od

důležitým tématem. Na jedné straně sice stále platí, že ekologické zemědělství je uceleným garantovaným procesem „z pole až na stůl“ a takto je také kontrolováno. Na druhé straně chybí průkazné metody a hlavně jejich interpretace pro prokazování porušování těchto procesů. Jde zejména o prokazování používání v EZ nepovolených pesticidů a hnojiv. Členské státy EU s nadějí očekávají upřesnění metod

Vzorky na stanovení reziduí pesticidů v úřední kontrole EZ provádí Národní referenční laboratoř
Foto archiv autora

Foto archiv autora

samotného začátku a s tím počítá i evropské nařízení pro EZ. V dobách, kdy nebyly vypláceny dotace, a kdy kontrolní systém nebyl podřízen státnímu dozoru, bylo paradoxně možné problémové podniky zbavit ekologického statutu snadněji, než je tomu nyní. Bez dotací a vysokých výkupních cen nebyla motivace k případným podvodům také tak vysoká jako dnes. Nařízení Rady (ES) č. 834/2007 nově definovalo povinnosti kontroly EZ a nařídilo členským státům, aby celý kontrolní systém EZ byl podřízen nařízení EP a Rady (ES) č. 882/2004. To však nestačilo, členské státy k tomuto požadavku přistoupily různě a ne vždy to znamenalo zabránění podvo-

kontroly EZ od Evropské komise, které se dlouho připravovalo. Začátkem tohoto roku bylo přijato prováděcí nařízení Komise (EU) č. 392/2013, které mimo jiné nařizuje, aby byly odebírány vzorky na analýzy u minimálně pěti procent z kontrolovaných podniků, a také upřesňuje definici, že je takto třeba kontrolovat celý proces a ne jenom finální produkty (biopotraviny). Co však nadále chybí, je interpretace, jak se má postupovat, pokud kontrola ekologického zemědělství najde rezidua nepovolených látek. Touto složitou problematikou jsme se zabývali v České republice a ve spolupráci s FiBL jsme vypracovali Metodiku pro nakládání s reziduí pesticidů v ekologické produkci v České

části kontroly ekologického zemědělství, ale nemohou nahradit kontrolu procesů. Původně se v kontrolách ekologického zemědělství s odběry vzorků pracovalo jen ojediněle. Zkušený inspektor dokázal rozpoznat používání nepovolených pesticidů a hnojiv v EZ vizuálně, což kombinoval s dalšími kontrolními nástroji pro získání přímých i nepřímých důkazů. To však v současné době nestačí. Máme případy, kdy inspekce odhalila jasné příznaky používání glyphosátů – herbicidů Roundup. Nicméně certifikační orgán a také následně státní správní orgán sankce tomuto zemědělci neudělili s tím, že jako důkazní materiál nestačí ani fotografie a svědectví inspektorů. Nyní se vyžadují pro

spočívá v tom, že pokud je překročena orientační hodnota reziduí (0,01 mg/kg), následuje vyšetřování. Pokud je překročena kritická hodnota, automaticky následuje odebrání certifikace a sankce.

Velkým problémem tohoto přístupu je, že pro rostlinné materiály a půdu nejsou stanoveny obecné závazné hygienické limity (MRL) reziduí pesticidů, jako je tomu u potravin. Proto je třeba, aby se do řešení této problematiky zapojily výzkumné a zemědělské zkušební ústavy, aby se stanovila metodika a provedl monitoring výše reziduí účinných látek (metabolitů) v rostlinách a v půdě po běžné aplikaci podle metodiky pro konvenční pesticidy. S těmito hodnotami

Na základě zjištění nepovolených reziduí v procesu EZ jsou pak navrhována tato opatření:

- hloubkové šetření, včetně neohlášených inspekcí a hloubkových kontrol;
- předběžná blokáce obchodování potravin během vyšetřování;
- odejmutí certifikace ekologickým farmám a/nebo výrobcům;
- zlepšení opatření pro prevenci kontaminace;
- pozastavení vyplácení, případně zpětné vymáhání dotací;
- sankce (podle sankčního řádu – např. pokuta).

ÚKZÚZ Brno již za tímto účelem provádí několik let pokusy a monitoring v révě vinné a na základě takto provedené interpretace již byly uděleny sankce za používání nepovolených fungicidů v EZ. To je však jenom první krok, protože je třeba sledovat chování různých typů pesticidů v různých kulturách.

Tento metodický přístup bude použitelný pro prokazování nepovolených aplikací v rostlinné produkci obecně. Například dotované integrované metody (ovocnářství, zelinářství, vinnářství) také mají zakázáno používat některé pesticidy. Kontrola dodržování tohoto závazku spočívá nyní zejména v prověření evidence, a to je v době, kdy se některé pesticidy používají nelegálně (aniž by je měl zemědělec v evidenci), skutečně málo.

Závěr

Kontrolu EZ nadále zaměřit na kontrolu procesů a ne pouze na prověření finálního produktu. Tradiční metody kontroly je nutné kombinovat s odběrem vzorků a jejich analýzami.

Vypracovat metodiky pro prokazování použití nepovolených látek v EZ. V případě některých pesticidů (např. herbicidů) uzná-

ne garantuje ekologický postup produkce, tedy nepoužívání nepovolených pesticidů ve všech fázích výroby (od pole až na stůl).

Pro tyto materiály (rostliny a půda) musí být vytvořena vlastní pravidla, která by měla být formálně obdobná pravidlům pro potraviny.

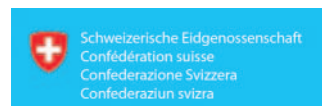
Pro tyto materiály neexistují žádné obecné závazné hygienické limity a není jasné, zda je rovněž použitelná orientační hodnota 0,01 mg/kg.

V současné době proto nemůže metodika pro interpretaci pracovat s pevnými číselnými limity. V budoucnu je však žádoucí tyto hodnoty definovat.

Je třeba na úrovni EU i jednotlivých členských zemí definovat limitní číselné hodnoty při aplikaci pesticidů podle jednotlivých plodin a nejdůležitějších účinných látek. To usnadní prokazování aplikací pesticidů, což bude použitelné i pro rostlinolékařskou službu při kontrole používání pesticidů v běžné a integrované rostlinné výrobě.

FiBL, ÚKZÚZ i Bioinstitut navrhuji zadat a financovat prakticky orientovaný výzkumný projekt s touto tematikou na úrovni EU a následně doplnit prováděcí předpisy k nařízení Rady (ES) č. 834/2007 o interpretaci výsledků analýz vzorků, které v nařízení č. 392/2013 požaduje.

Ing. Jiří Urban
Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský, Brno
ve spolupráci
s Bioinstitutem o. p. s. Olomouc

Tento projekt byl podpořen v rámci Programu švýcarsko-české spolupráce, projekt číslo PF109.